

ΠΡΩΤΟΠΟΡΟΙ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΦΩΤΙΣΜΟΥ

Μέχρι και τα μέσα του προηγούμενου αιώνα, οι μελέτες φωτισμού στηρίζονταν σε μια σειρά κριτηρίων που είχαν θεσπιστεί ως οδηγοί, ορίζοντας ποσοτικά όρια, (στάθμες φωτισμού) που αφορούσαν στην παραγωγικότητα του ανθρώπου. Ωστόσο, αυτή η προσέγγιση δεν έλαβε υπόψη της τον παράγοντα της ψυχολογίας της αντίληψης. Μία νέα γενιά σχεδιαστών υποστήριξε ότι όλοι οι παράγοντες της αλληλεπίδρασης μεταξύ του παρατηρητή, του αντικειμένου και του μέσου όρασης, δηλαδή του φωτός, θα έπρεπε να ληφθούν υπόψη.

Ο Richard Kelly (1910 - 1977) ήταν αυτός που κατέρριψε τις μέχρι τότε αντιλήψεις για τον ενιαίο ομοιόμορφο φωτισμό. Εισήγαγε την έννοια των αυτόνομων ποιοτήτων φωτός και το 1950 έκανε τον πρώτο διαχωρισμό του φωτισμού σε τρεις βασικές λειτουργίες: φωτισμός περιβάλλοντος, εστιακή λάμψη και παιχνιδίσματα λαμπρότητας.

Η πρώτη και θεμελιώδης λειτουργία του φωτός, ο φωτισμός περιβάλλοντος είναι το στοιχείο του φωτός που παρέχει τον γενικό φωτισμό του περιβάλλοντος, εξασφαλίζοντας τα απαραίτητα επίπεδα φωτισμού στον χώρο όχι όμως ως τελικό αποτέλεσμα αλλά ως βάση για ένα πιο ουσιαστικό σχεδιασμό.

Η δεύτερη λειτουργία του φωτός, η εστιακή λάμψη, έχει το καθήκον να μεταφέρει πληροφορία. Είναι γεγονός ότι οι έντονα φωτισμένες περιοχές τραβούν την προσοχή μας. Με τη σωστή κατανομή φωτεινότητας μπορούμε να αποκαλύψουμε τον πλούτο πληροφοριών που βρίσκεται στον περιβάλλοντα χώρο μας. Περιοχές που περιέχουν ουσιαστικές πληροφορίες (π.χ. δομή, υφή, μορφολογία) μπορούν να αναδειχθούν με εστιακό φωτισμό ενώ στοιχεία χωρίς ή με άχρηστη πληροφορία μπορούν να κρυφτούν ρίχνοντας τα επίπεδα της τονικότητας του φωτισμού τους. Αυτό εξασφαλίζει άμεση και ακριβής ροή πληροφοριών ενώ το περιβάλλον μπορεί εύκολα να αναγνωριστεί σε ότι αφορά την δομή και την σημασία των αντικειμένων που περιέχει.

Η τρίτη λειτουργία του φωτός, τα παιχνιδίσματα λαμπρότητας, προέρχεται από το σκεπτικό ότι φως δεν επιστά απλά την προσοχή μας στην πληροφορία αλλά μπορεί και το ίδιο να εμπεριέχει πληροφορία. Αυτό βρίσκει εφαρμογή σε όλα τα εφέ ανάκλασης που προέρχονται από την πρόσπτωση σημειακού φωτός σε ανακλαστικά ή διαθλαστικά υλικά. Επίσης η ίδια η φωτεινή πηγή μπορεί να προκαλέσει αυτό το αποτέλεσμα. Το παιχνίδι λαμπρότητας προσδίδει ζωή και ατμόσφαιρα στον χώρο που εφαρμόζεται.

Ο Hans Theodor von Malotki (1931-1990) σχεδίαζε με βάση την αρχιτεκτονική, την φύση και την χρήση των χώρων, λαμβάνοντας υπόψη και τις ανάγκες των χρηστών. Ήταν ο πρώτος που χρησιμοποιούσε κυρίως έμμεσο και κρυφό άμεσο φωτισμό καθώς είχε διαπιστώσει ότι σημασία έχει το αποτέλεσμα και όχι το μέσο. Υιοθέτησε και αυτός τις λειτουργίες φωτός που είχε θεσπίσει ο Κέλι. Πίστευε στην τρισδιάστατη υπόσταση του φωτισμού και όχι στην ομοιογένεια που εξασφάλιζαν τα όρια επιπέδων φωτισμού.

Ο Μαλότκι ένταξε στον σχεδιασμό του και την σκίαση, η οποία συνεισφέρει στην κατανόηση της δομής ενός χώρου και ελέγχει τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε το φωτισμένο περιβάλλον. Όσο πιο σκοτεινό είναι το υπόβαθρο τόσο πιο έντονα φαίνονται τα φωτισμένα στοιχεία. Επίσης υποστήριξε ότι δεν είναι αναγκαίο να φωτίζουμε έναν ολόκληρο χώρο αλλά μπορούμε να φωτίσουμε εστιακά όπου απαιτείται

τηρώντας τα όρια επιπέδων φωτισμού σημειακά και δομώντας ταυτόχρονα τον χώρο. Περισσότερο φως δεν σημαίνει καλύτερη ποιότητα φωτισμού. Ο Μαλότκι ενσωμάτωσε στον σχεδιασμό του και την χρήση του φυσικού φωτός.

Την δεκαετία του 70 ο **William Lam** (1924-) ανέπτυξε ένα λεξιλόγιο για να περιγράψει τις ανάγκες ενός σύγχρονου συστήματος φωτισμού. Ξεχώρισε δύο κύριες κατηγορίες φωτισμού: λειτουργικών αναγκών που απαιτούνται για την διεκπεραίωση καθηκόντων σε ένα οπτικό περιβάλλον, και βιολογικών αναγκών που συνοψίζουν τις ψυχολογικές απαιτήσεις σε ένα οπτικό περιβάλλον και μπορούν να εφαρμοστούν σε οποιονδήποτε χώρο.

Ο Λαμ προτείνει την ανάλυση όλων των πιθανών καθηκόντων σε ένα περιβάλλον σε συνάρτηση με την τοποθεσία, τον τύπο και την συχνότητα. Αλλά αυτό που έχει την μεγαλύτερη σημασία για τον Λαμ είναι οι βιολογικές ανάγκες. Ενώ για την διεκπεραίωση ενός καθήκοντος χρειάζεται μία συνειδητή σύμπραξη με το περιβάλλον και στοχεύει στην λειτουργία ενός οπτικού περιβάλλοντος, οι βιολογικές ανάγκες αφορούν κυρίως υποσυνείδητες απαιτήσεις οι οποίες είναι θεμελιώδεις για την εκτίμηση μιας κατάστασης συναισθηματικά. Αφορούν το αίσθημα του ευ ζειν σε ένα οπτικό περιβάλλον.

Ο Λαμ στηρίζεται στο γεγονός ότι αν και η προσοχή μας εστιάζεται σε μια συγκεκριμένη οπτική πράξη σε στιγμές αυτοσυγκέντρωσης, σχεδόν πάντα είμαστε ικανοί να παρατηρούμε ολόκληρο τον περίγυρο μας. Αυτό επιτρέπει να αντιλαμβανόμαστε άμεσα τις αλλαγές στο περιβάλλον μας και να προσαρμόζουμε την συμπεριφορά μας σε αυτές. Η συναισθηματική εκτίμηση ενός οπτικού περιβάλλοντος εξαρτάται τόσο στο αν το περιβάλλον μας αποκαλύπτει τις απαιτούμενες πληροφορίες όσο και στο αν μας τις αποκρύπτει.

Από όλες τις θεμελιώδεις ψυχολογικές απαιτήσεις σε ένα οπτικό περιβάλλον ο Λαμ θεωρεί την ανάγκη για προσανατολισμό την πιο σημαντική. Ο προσανατολισμός έχει να κάνει με πτυχές του περιγυρού μας όπως την ώρα, τον καιρό, ή την χρήση του χώρου στον οποίο βρισκόμαστε. Εάν αυτές οι πληροφορίες λείπουν, το περιβάλλον λαμβάνεται ως αφύσικο και καταπιεστικό, και μόνο όταν εγκαταλείψουμε τον χώρο συνειδητοποιούμε την έλλειψη της πληροφορίας.

Μία δεύτερη ομάδα ψυχολογικών αναγκών αφορά το πόσο καλά μπορούμε να διακρίνουμε και να κατανοήσουμε τις κατασκευές που βρίσκονται γύρω μας.

Το πρώτο πράγμα που προσέχουμε είναι το αν όλες οι επιφάνειες των χώρων γύρω μας είναι ορατές. Αυτό είναι βασικό κριτήριο για το αίσθημα της ασφάλειας σε ένα οπτικό περιβάλλον. Οι σκοτεινές γωνίες σε υπόγειους ή σε διαδρόμους μεγάλων κτιρίων μπορεί να κρύβουν κινδύνους. Κατανόηση του περιβάλλοντος δεν σημαίνει ότι τα πάντα πρέπει να είναι ορατά, ωστόσο εμπεριέχει ένα στοιχείο της δομής, δηλαδή την ανάγκη για ένα καθαρά δομημένο και ταξινομημένο περιβάλλον. Λαμβάνουμε κάποιες καταστάσεις ως θετικές όχι μόνο όταν η μορφή και η δομή της αρχιτεκτονικής είναι καθαρά διακριτή αλλά και όταν οι ουσιώδεις χώροι είναι καθαρά υπογραμμισμένοι από το φόντο. Αντί να συνθέσουμε ένα περίπλοκο και πιθανώς αντιφατικό χείμαρρο πληροφοριών, ένας χώρος θα μπορούσε να περιλαμβάνει ένα λογικό αριθμό ιδιοτήτων που να συμπληρώνει ένα καθαρά δομημένο σύνολο.

Το να έχουμε θέα ή άλλα σημεία οπτικού ενδιαφέροντος όπως ένα έργο τέχνης είναι επίσης σημαντικό στην χαλάρωση μας.

Ένα τρίτο μέρος του φωτισμού κατά Λαν θα πρέπει να καλύπτει τις ανάγκες του ανθρώπου για επικοινωνία και για ένα ορισμένο προσωπικό χώρο ο οποίος θα πρέπει να φιλοξενεί επικοινωνία με άλλους ανθρώπους, και ταυτόχρονα να αφήνει το περιθώριο να υπάρχουν μέσα σε αυτόν ορισμένες περιοχές πιο προσωπικού χαρακτήρα. Ένας τέτοιος προσωπικός χώρος μπορεί να οριστεί με μια σύνθεση φωτισμού που ξεχωρίζει μια ομάδα καθισμάτων ή ένα τραπέζι διασκέψεων από τον περίγυρό του σε έναν μεγάλο χώρο.

Οι τρεις αυτοί πρωτοπόροι έθεσαν τα θεμέλια και δημιούργησαν την υποδομή για τον κλάδο του σχεδιασμού φωτισμού όπως υφίσταται μέχρι και σήμερα. Συνεργάστηκαν με τους μεγαλύτερους αρχιτέκτονες της εποχής και πραγματοποίησαν μελέτες που αποτελούν λαμπρά παραδείγματα εφαρμογής αρχιτεκτονικού φωτισμού.

Για τη ΦΩΤΟΔΙΑΠΛΑΣΗ Α.Ε.

Νικόλαος Μοσκοφίδης
Μελετητής φωτισμού
Αρχιτέκτων